

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 4(39)

Київ
ДП "Видавничий дім "Персонал"
2013

УДК 330-339; 321.7; 159.9
ББК 65.9(4УКР)29-2я43
М58

Редакційна колегія

Подольяка А. М., д-р юрид. наук, проф. — головний редактор
Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — заступник головного редактора
Ігнатченко А. А., канд. техн. наук — відповідальний редактор

Політичні науки

Антонюк О. В., д-р політ. наук, проф., Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф., Бідзюра І. П., д-р політ. наук, Варзар І. М., д-р політ. наук, проф., Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф., Гончаренко О. М., д-р іст. наук, Піляєв І. С., д-р політ. наук, Хижняк І. А., д-р іст. наук, проф., Шуба О. В., д-р політ. наук, проф.

Економічні науки

Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф., Дахно І. І., д-р екон. наук, проф., Дмитренко Г. А., д-р екон. наук, проф., Куроченко О. В., д-р екон. наук, проф., Пила В. І., д-р екон. наук, проф., Радзівський О. І., д-р екон. наук, Федоренко В. Г., д-р екон. наук, проф., Шостак Л. Б., д-р екон. наук, проф., Швець В. Я., д-р екон. наук, проф., Баєва О. В., д-р біол. наук, проф., Сафонова В. Є., д-р екон. наук, Хачатрян Г. Е., д-р екон. наук.

Юридичні науки

Александров Ю. В., канд. юрид. наук, проф., Ануфрієв М. І., д-р юрид. наук, проф., Бандурка О. О., д-р юрид. наук, проф., Бородін І. Л., д-р юрид. наук, проф., Гаркуша В. С., канд. юрид. наук, доцент, Демченко С. Ф., д-р юрид. наук, Джунь В. В., д-р юрид. наук, проф., Ковальська В. В., д-р юрид. наук, ст. наук. співр., Корнієнко М. І., канд. юрид. наук, проф., Курко М. Н., д-р юрид. наук, доцент, Мартиненко О. А., д-р юрид. наук, проф., Муравйов К. В., канд. юрид. наук, доцент, Недюха М. П., д-р філос. наук, проф., Подольяка А. М., д-р юрид. наук, проф., Темченко В. І., канд. юрид. наук, доцент, Христинченко Н. П., канд. юрид. наук, Юлдашев О. Х., д-р юрид. наук, проф., Ярмиш О. Н., д-р юрид. наук, проф.

Психологічні науки

Балл Г. А., д-р психол. наук, проф., Лігоцький А. О., д-р пед. наук, проф., Ложкін Г. В., д-р психол. наук, проф., Приходько Ю. О., д-р психол. наук, проф., Сильнов В. М., д-р пед. наук, проф., Чернуха Н. М., д-р пед. наук, проф., Чуприков А. П., д-р мед. наук, проф., Бучек А. О., д-р психол. наук, проф.

Рекомендовано до друку Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 9 від 28 жовтня 2013 р.)

Міжрегіональна Академія управління персоналом.

М58 Наукові праці МАУП / редкол.: А. М. Подольяка (голов. ред.) [та ін.]. — К. : МАУП, 2001 — Вип. 4 (39). — К. : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2013. — 216 с.: іл. — Бібліогр. в кінці ст.

У збірнику наукових праць публікуються статті науковців, які займаються проблемами розвитку економіки, політології, психології і права.

Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, кого цікавить розвиток науки в Україні.

Збірник “Наукові праці МАУП” зареєстровано Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України (свідоцтво від 11.04.02 за № 6048, серія КВ) як наукове видання, в якому висвітлюються результати наукових досліджень в галузях економіки, політології, соціології, психології, права, матеріалів наукових конференцій.

Вищою атестаційною комісією України “Наукові праці МАУП” визнано як фахове видання з політичних наук (за постановою Президії ВАК України № 1-05/4 від 26 травня 2010 р.) та юридичних наук (за постановою Президії ВАК України № 1-05/5 від 31 травня 2011 р.).

Міністерством освіти і науки України збірник “Наукові праці МАУП” визнано як фахове видання з економічних наук (за наказом МОН України від 21.11.13 № 1609).

ББК 65.9(4УКР)29-2я43+67.9(4УКР)я43

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2013
© ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2013

Утвенко В. В. Проблеми вдосконалення законодавства у сфері самоврядування України в контексті європейської інтеграції.....	106	Мелікян С. С. Сучасний стан і тенденції утворення та обслуговування державного боргу пострадянських держав	155
Лісовська Ю. П. Правова природа інтересів громадян в інформаційній сфері.....	112	Пригунов П. Я. Формування теоретико-методологічних підходів дослідження проблем економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності у напрямі “Національна безпека”	160
Огурицов О. П. Законодавчі заходи, спрямовані на розв'язання проблеми безгромадянства депортованих осіб та їх нащадків, які повертаються в Україну.....	117	Ігнатенко А. В. Принципи управління фінансами сучасного банку: зміст, специфіка, проблеми забезпечення	169
Соркін Б. В. Принцип законності та засоби його забезпечення в сучасній системі державного управління	124	Мураль В. Я. Забезпечення функціональної рівноваги фінансів підприємств.....	174
ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ	129	Поп'юк Б. С. Оптимізація прийняття управлінських рішень діяльності промислових підприємств.....	183
Шконда В. В., Кальянов А. В. Концептуальна модель соціоекономіки у людському вимірі.....	129	Романенко А. М. Огляд основних підходів до визначення сутності спрощення процедур міжнародної торгівлі	188
Ульмер М. М. Сутність та значення касаційного провадження в адміністративному судочинстві України.....	135	Санченко С. П. Соціально-захисний контекст державної соціальної політики в умовах трансформації суспільств.....	192
Шаповалов А. В. Проблеми вдосконалення системи добору кадрів в органах прокуратури України.....	138	ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ	195
Близнюк А. С. Актуальні проблеми регулювання економічних відносин в контексті забезпечення сталого економічного розвитку	143	Александров Ю. В. Проблема дитячого суїциду.....	195
Давидюк О. О. Проблемні аспекти доступності платних соціальних послуг для населення	148	Распотнюк І. В. Модель управління якістю освіти у вищому навчальному закладі.....	201
		Хращевський А. О. Взаємозалежність здібностей і потреб у розвитку теорії мотивації.....	206
		ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	213

ОПТИМІЗАЦІЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Наукові праці МАУП, 2013, вип. 4(39), с. 183—187

Розглянуто можливості оптимізації управлінських рішень в діяльності промислових підприємств за допомогою побудови багатопараметричних моделей, які різняться між собою залежно від обраного критерію оптимізації — максимум прибутку, максимум виручки чи максимум коефіцієнта віддачі витрат.

Значний інтерес для будь-якого підприємства, що працює в ринкових умовах, становить проблема оптимального управлінського рішення. Таке рішення за інших рівних умов посилює конкурентні переваги підприємства в його діяльності на обраних ринках. Це, однак, не означає, що оптимальне управлінське рішення автоматично забезпечить підприємству беззбитковість виробництва, стійкість його становища на ринку, надійну і стабільну роботу, економічну безпеку. Просто таке рішення дасть найкращий результат для підприємства в умовах ринкової кон'юнктури, що склалася, за наявних витрат на виробництво, цін на товари тощо.

Інформація про ринкові та виробничі параметри діяльності підприємства, що реалізує оптимальне управлінське рішення, дуже важлива для менеджерів вищого рівня, які формують політику фірми, її стратегію розвитку і тактику реалізації. Оптимальне рішення може не бути спрямоване безпосередньо на негайну прибутковість, проте воно дає надзвичайно важливу інформацію, як і за рахунок чого можна виправити скрутне становище, як потрібно управляти підприємством, щоб вийти зі складної ситуації і більше в неї не потрапляти.

У будь-якому випадку, знання про оптимальне рішення і його реалізація допома-

гають уникнути значно гіршого для фірми становища, і в цій своїй якості воно буде дуже корисним підприємству, для використання прихованих, потенційних резервів поліпшення діяльності в майбутньому. Слід відзначити, що оптимізація управлінського рішення ґрунтується на значному обсязі інформації, яку службам маркетингу підприємства необхідно постійно збирати, накопичувати, регулярно оновлювати, переробляти, формувати її на такому рівні, аби цю інформацію можна було використовувати за призначенням.

Для оптимізації управлінського рішення підприємство має вибрати для себе відповідний критерій оптимізації. Одним з основних критеріїв оптимізації управлінського рішення в умовах ринкової економіки, безумовно, є прибуток підприємства. Прибуток, як відомо, є метою ринкового господарювання і тому він є пріоритетним порівняно з рештою альтернативних критеріїв, які можуть бути запропоновані.

Зрозуміло, максимізація прибутку як критерій оптимізації діяльності підприємства є найкращим вибором в умовах стійкої, стабільної економіки. Проте, залежно від ринкової ситуації, мета й завдання підприємства можуть, природно, видозмінитися, що стимулює підприємство до певної зміни своєї економічної політики.

Для віддзеркалення цієї зміненої політики у плані необхідно змінити і критерій оптимізації управлінських рішень. Як альтернативний, що за відповідних умов може виявитися ліпшим за всі інші, можна запропонувати, наприклад, критерій максимуму коефіцієнта віддачі витрат, критерій максимуму виручки від реалізації товарної продукції та низку інших специфічних критеріїв [1; 2; 3; 4].

Максимізація прибутку підприємства — найпоширеніший критерій вибору управлінського рішення. Йому віддають перевагу підприємства, які працюють у стабільній економіці, самі функціонують стабільно і прагнуть до постійного розвитку.

В основі оптимізації діяльності підприємства за критерієм максимуму прибутку лежить побудова такої багатопараметричної моделі, у якій буде встановлено найкраще співвідношення між ціною продажу і обсягом виробництва та реалізації товарного портфелю на ринку. До того ж слід враховувати, що ринкова ціна товару складається як балансуєчий чинник сукупного його попиту і пропозиції та державного регулювання тарифів, якщо йдеться про підприємства природних монополій.

Знаходження оптимального рішення полягає в тому, щоб виразити формулу індексу прибутку у вигляді функції (математичної моделі), яка залежатиме від усіх діючих параметрів, і отримати похідну цієї функції із досліджуваного параметру. Нульові значення цієї похідної відповідатимуть значенням оптимальної ціни товару. Природно, їй відповідатиме оптимальний обсяг виробництва і поставок товару на ринок. За знайденими оптимальними значеннями ціни й обсягу продажів можна легко обчислити індекс прибутку.

Розглянемо побудову математичної моделі.

Формула для визначення сукупного попиту товару на ринку має такий вигляд:

$$b_c = 1 + K_e(1-d), \quad (1)$$

де K_e — коефіцієнт еластичності попиту товару за ціною; d — коефіцієнт зміни ціни.

Оскільки розглядається ринкова рівновага, можна записати і використати для шуканої моделі формулу сукупної пропозиції товару, яка представлена виразом:

$$b_c = (1-U_r)a + U_r b, \quad (2)$$

де a — коефіцієнт зміни пропозиції інших конкуруючих підприємств в досліджуваному періоді порівняно з базисним ($a = 1$, якщо сукупна пропозиція всіх інших підприємств змін не зазнає; $a > 1$, якщо пропозиція росте; $a < 1$, якщо пропозиція скорочується); b — коефіцієнт зміни пропозиції підприємства, що моделюється, в досліджуваному періоді порівняно з базисним (може бути $b = 1$, $b > 1$, $b < 1$ аналогічно коефіцієнту a); — частка підприємства в сукупній пропозиції у базисному періоді.

Стосовно підприємств природної монополії, формулу (2) слід уточнити, оскільки $b_c = b$.

Оскільки ліві частини виразів (1) і (2) рівні між собою, то можна прирівняти їхні праві частини, а потім з одержаної рівності визначити величину ціни товару на ринку. При цьому одержимо:

$$d = \frac{1 + K_e - b}{K_e}. \quad (3)$$

Володіючи всією необхідною інформацією, можна визначити величину ціни товару на ринку. Для цього потрібно мати у своєму розпорядженні відомості про значення таких параметрів:

- коефіцієнт еластичності попиту товару від ціни на нього (K_e);
- планова поставка товару на ринок цим підприємством в аналізованому періоді (b).

Для реалізації цього методу виразимо обсяг поставок товару з формули (3). Одержимо:

$$b_{op} = 1 + K_e(1-d), \quad (4)$$

Ця формула відображає оптимальний обсяг поставок товару для підприємства природного монополіста у сфері газифікації та експлуатації газового господарства.

Індекс прибутку розраховується за формулою:

$$I = \frac{b \left(pd - K_z r - \frac{(1-r)(1+f)}{b} \right)}{p-1}, \quad (5)$$

де K_z — коефіцієнт зміни змінних витрат базисного періоду в аналізованому періоді; параметричні показники $b, p, d, C_0, r, C_1, f, g$ обчислюються за формулами, наведеними в таблиці.

Вираз (4) необхідно підставити у формулу індексу прибутку (5) замість параметра обсягу виробництва продукції і взяти першу похідну відносно ціни товару. Прирівнявши її до нуля, визначимо величину оптимальної ціни товару. Формула для її обчислення така:

$$d_{op} = \frac{1 + K_e}{2K_e} + \frac{K_z r}{2p}. \quad (6)$$

І, нарешті, оптимальний індекс прибутку:

$$I_{op} = \frac{b_{op}(pd_{op} - K_z r) - (1-r)(1+f)}{p-1} \rightarrow \max. \quad (7)$$

В окремих випадках, а саме, коли підприємство відчуває гостру потребу в грошових коштах, вибір управлінського рішення може бути проведений за критерієм максимізації виручки.

В основі такого рішення лежать ті самі міркування, що й для критерію максимуму прибутку. Для початку пошуку оптимального рішення за зазначеним критерієм необхідно побудувати багатопараметричну мо-

дель залежності індексу виручки підприємства від усіх ринкових чинників, що впливають на неї.

У загальному вигляді така залежність може бути подана у вигляді виразу:

$$B = db, \quad (8)$$

де B — індекс виручки підприємства, який відображає зміну абсолютної виручки в аналізованому періоді порівняно з базисним; b — коефіцієнт зміни обсягу виробництва і реалізації продукції у двох порівнюваних періодах (аналізованому й базисному); d — коефіцієнт зміни ціни товару у двох порівнюваних періодах, що враховує кон'юнктуру ринку.

Підставимо у формулу (8) замість коефіцієнта b вираз з формули (4). Тоді одержимо:

$$B = bd = (1 + K_e(1-d))d. \quad (9)$$

Візьмемо першу похідну одержаного виразу, прирівняємо її до нуля, а потім із записаної рівності визначимо оптимальну ціну товару:

$$d_{op} = \frac{1 + K_e}{2K_e}. \quad (10)$$

Оптимальній ціні відповідатиме й оптимальний обсяг виробництва і реалізації продукції. Його можна визначити за формулою (4).

Таблиця

Формули для визначення параметричних показників, що формують прибуток підприємства

Позначення показника	Найменування показника	Формула
b	Коефіцієнт зміни обсягу реалізації продукції	$b = OP_1 / OP_0$
p	Коефіцієнт віддачі витрат у базисному періоді	$p = \Pi_0 / C_0$
d	Коефіцієнт зміни ціни реалізації продукції	$d = \Pi_1 / \Pi_0$
C_0	Собівартість реалізації у базисному періоді	$C_0 = C_{зм} + C_{ст} / OP_0$
r	Коефіцієнт змінних витрат у базисному періоді	$r = C_{зм} / C_0$
C_1	Собівартість одиниці продукції в аналізованому періоді	$C_1 = C_{зм} + C_{ст} / OP_1$
f	Коефіцієнт зміни постійних витрат в аналізованому періоді	$f = C_{1ст} / C_{ст}$
g	Коефіцієнт зміни собівартості продукції базисного періоду під впливом зміни її змінних складових	$g = K_z r + (1-r)$

І, нарешті, оптимальна виручка буде рівна:

$$B_{op} = b_{op} d_{op} \rightarrow \max. \quad (11)$$

Одним з можливих критеріїв оптимізації ухвалюваного рішення може бути коефіцієнт віддачі витрат, який за своєю економічною суттю відповідає максимуму покриття виручкою витрат, що спрямовані на виробництво продукції в аналізованому періоді. Тому цей критерій особливо великого значення набуває в умовах інфляційного режиму функціонування економіки.

Щоб виразити шуканий критерій, необхідно врахувати зміну коефіцієнта віддачі витрат виробництва базисного періоду під впливом зміни виручки й витрат в аналізованому періоді. Враховуючи цю обставину, можна записати формулу для визначення коефіцієнта віддачі витрат в аналізованому періоді таким чином:

$$p_a = p \frac{bd}{bK_z r + (1-r)(1+f)}, \quad (12)$$

де p – коефіцієнт віддачі витрат у базисному періоді; d – коефіцієнт зміни ціни реалізації одиниці товару; b – коефіцієнт зміни обсягу виробництва продукції в натуральному виразі; f – коефіцієнт зміни постійних витрат; K_z – коефіцієнт зміни змінних витрат.

Формула (12) є багатопараметричною моделлю коефіцієнта віддачі витрат виробництва.

Для оптимізації управлінського рішення спочатку виразимо ціну товару через обсяг виробництва (формула (3)) і підставимо цей вираз у формулу (12). У результаті такої підстановки одержимо:

$$p_{op} = p \frac{b[1+K_e-b]}{K_e[bK_z r + (1-r)(1+f)]}. \quad (13)$$

Тепер візьмемо першу похідну цього виразу за обсягом виробництва і прирівняємо її до нуля. Наведемо остаточну формулу для визначення оптимального обсягу виробництва і реалізації продукції

$$b_{op} = \frac{(1-r)(1+f)}{K_z r} \left[\sqrt{1 + \frac{K_z r [1+K_e]}{(1-r)(1+f)}} - 1 \right]. \quad (14)$$

Потім визначається оптимальна ціна товару, яка відповідає цьому обсягу за формулою:

$$d_{op} = \frac{1+K_e-b_{op}}{K_e}, \quad (15)$$

Отримані значення оптимального обсягу виробництва й оптимальної ціни підставимо у формулу (16). Тоді:

$$p_{op} = p \frac{b_{op} d_{op}}{b_{op} K_z r + (1-r)(1+f)} \rightarrow \max. \quad (16)$$

Результати оптимізації управлінських рішень, як це впливає з багатопараметричних моделей, відрізняються між собою залежно від вибраного критерію оптимізації.

Розглянуто три критерії оптимізації – максимум прибутку, максимум виручки і максимум коефіцієнта віддачі витрат. Вибір одного із цих критеріїв приводить до різних обсягів виробництва і цін на продукцію, що випускається.

Питання про вибір критерію оптимальності при формуванні оптимального управлінського рішення в умовах функціонування конкретного підприємства набуває найважливішого значення. Тому потрібне його ретельне економічне обґрунтування з позицій тих конкретних завдань, які стоять перед підприємством у тактичному й стратегічному планах.

Отже, можна зробити такі висновки. Управлінське рішення щодо оптимізації діяльності підприємства за інших рівних умов надає підприємству переваги порівняно з усіма іншими альтернативними варіантами. З метою оптимізації управлінського рішення підприємство має вибрати для себе критерій оптимізації. Головним, найважливішим критерієм оптимізації управлінського рішення для ринкової економіки, безумовно, є прибуток підприємства. Але, залежно від ситуації на ринку, цілі і завдання підприємства можуть, природно, видозмінюватися. Критерій максимуму коефіцієнта віддачі витрат, критерій максимуму виручки від реалізації товарної продукції та деякі інші специфічні критерії за певних умов

можуть виявитися кращими з альтернативних.

В основі оптимізації діяльності підприємства за максимумом прибутку лежить побудова такої багатопараметричної моделі, у якій буде встановлено пріоритетне співвідношення між ціною продажу товару й обсягом виробництва та реалізації. У тих випадках, коли на підприємстві існує гостра потреба в грошових коштах, управлінське рішення може обиратися за критерієм максимізації виручки від реалізації.

В умовах інфляційного режиму функціонування економіки одним з можливих критеріїв оптимізації може бути максимізація коефіцієнта віддачі витрат.

Література

1. Орлов О. Гибкое управление затратами и прибылью (маржинальный подход) / О. Орлов // Економіст. — 2009. — № 2. — С. 24—28.
2. Рудніченко Є. М. Удосконалення існуючих методик планування прибутку від основної операційної діяльності / Є. М. Рудніченко, Н. І. Гавловська // 36. наук. праць Черкаського держ. технол. ун-ту. — 2008. — Ч. 1. — С. 130—135.
3. Тарасюк Г. М. Методичні підходи в плануванні діяльності підприємства в умовах кризи / Г. М. Тарасюк // Наук. праці Нац. ун-ту харчових технологій. — К.: НУХТ, 2010. — № 36. — С. 59—67.
4. Турило А. М. Показники і критерії оцінки якості прибутку на стадії його формування в системі менеджменту підприємства / А. М. Турило, О. А. Зінченко // Фінанси України. — 2008. — № 2. — С. 106—115.

Критерій максимуму коефіцієнта віддачі витрат, критерій максимуму виручки від реалізації товарної продукції та деякі інші специфічні критерії за певних умов можуть виявитися кращими з альтернативних. В основі оптимізації діяльності підприємства за максимумом прибутку лежить побудова такої багатопараметричної моделі, у якій буде встановлено пріоритетне співвідношення між ціною продажу товару й обсягом виробництва та реалізації. У тих випадках, коли на підприємстві існує гостра потреба в грошових коштах, управлінське рішення може обиратися за критерієм максимізації виручки від реалізації. В умовах інфляційного режиму функціонування економіки одним з можливих критеріїв оптимізації може бути максимізація коефіцієнта віддачі витрат.

Критерий максимума коэффициента отдачи затрат, критерий максимума выручки от реализации товарной продукции и некоторые другие специфические критерии при определенных условиях могут оказаться лучшими из альтернативных. В основе оптимизации деятельности предприятия по максимуму прибыли лежит построение такой многопараметрической модели, в которой устанавливается приоритетное соотношение между ценой продажи товара и объемом производства и реализации. В тех случаях, когда на предприятии существует острая потребность в денежных средствах, управленческое решение может избираться по критерию максимизации выручки от реализации. В условиях инфляционного режима функционирования экономики одним из возможных критериев оптимизации может быть максимизация коэффициента отдачи затрат.

The criterion of the maximum rate of return cost criterion of maximum revenue from sales of marketable products and some other specific criteria under certain conditions, may be the best alternative. The basis of the optimization of the company for maximum profit is the construction of such a multiparameter model, which will set a priority value between the sale of goods and the volume of production and sales. In cases where the company there is an urgent need for cash, management decisions can be selected on the criterion of maximizing sales revenue. In terms of the inflation regime of the economy one of the possible criteria optimization can be maximizing rate of return costs.

Надійшла 20 липня 2013 р.